

Savanorystė, kaip žmogiškasis išteklius, teikiant viešąsias socialines paslaugas savivaldybėje

Volunteering as a Human Resource in Provision of Public Social Services in the Municipality

Aistė Paplauskienė

BĮ Mažeikių rajono socialinių paslaugų tarnyba
E. p. paplauskiene.aiste@gmail.com

Santrauka. Straipsnyje, pasitelkus mokslinės literatūros ir kitų viešai prieinamų šaltinių kokybinę analizę, apibendrinti pagrindiniai savanorystės, kaip papildomo žmogiškojo ištekliaus teikiant socialines paslaugas, plėtrą savivaldybėse palaikantys veiksniai ir trikdžiai. Laikantis nuostatos, kad savanorystė – tai fenomenas, reikškinys, kurio svarba demokratinėse visuomenėse vis auga, analizuoto viešojo valdymo kontekste savanorystė traktuota kaip: socialinę naudą visuomenei kurianti veikla; laisva valia prisiimtos pareigos, įteisintos susitarimu; tarpusavio pagalbai teikti tinkanti veikla; neapmokama visuomenei kurianti veikla; naudingas darbas; žmogaus savirealizacijos poreikius tenkinanti veikla; profesinių įgūdžių padedanti įgyti veikla. Visos šio daugiabraučio apibrėžimo dedamosios liudija *socialinę naudą* (angl. *social benefit*) visuomenei, kartu ir savivaldybei, kurioje plėtojama savanorystė.

Remiantis mokslinės literatūros bei gerosios kitų valstybių patirties plėtojant savanorystę analize, galima teigti, kad savanorių sukuriama socialinė nauda yra kompleksinė, socialinis poveikis ilgalaikis, sisteminis, reikšmingas pačiam savanoriui, savanorių priimančiai organizacijai, paslaugos teikimo bendruomenei, paslaugos gavėjui bei jo artimiesiems, visuomenei.

Tyrimas leido išryškinti savivaldybėje savanorystę aktyvinančius veiksniai: savanorystės naudą pripažinimas ir palaikymas visais valdžios lygmenimis; savanorių įtraukimo į socialines veiklas trukdžių įžvelgimas ir periodiška analizė; savanorių įtraukimo mechanizmo susikūrimas ir veiklos administravimas; numatyti materialieji, informaciniai ištekliai savanorių veiklai koordinuoti ir palaikyti; kompetentingi žmonių ištekliai savanorystei aktyvinti ir savanorius įtraukti; savivaldybės administracijos padalinių bendradarbiavimas tarp skyrių; savivaldybės administracijos bendradarbiavimas su NVO ir biudžetinėmis organizacijomis plėtojant savanorystę savivaldybėse; gerosios patirties sklaida; savanoriškos veiklos įtraukimas į IUĮ mokyimo programas.

Prasminiai žodžiai: savanorystė, žmogiškųjų išteklių vystymas, socialinės paslaugos, viešasis valdymas.

Summary. The research aims to identify the main factors and obstacles supporting the development of volunteering in municipalities as a basis for volunteering as an additional human resource in the provision of social services in the municipality. It has been achieved through qualitative analysis and generalization of academic literature and other publicly available sources. The article adheres to the opinion that volunteering is a phenomenon that is becoming increasingly important in democratic societies. In the analyzed context of public administration, we treat volunteering as follows: activities that create social benefits for society; freely

Received: 2021-01-05. Accepted: 2021-05-21

Copyright © 2021 Aistė Paplauskienė. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

assumed obligations authorized by agreement; activities appropriate to mutual assistance; unpaid activities of public service; useful work; activities satisfying the needs of human self-realization; activities allowing to acquire professional skills. All the components of this multifaceted definition evidence the *social benefit* to society, and at the same time to the municipality, where volunteering is being developed.

The analysis of academic literature and the good practice of other countries in the development of volunteering showed that the social benefits created by volunteering are complex, the social impact is a long-term and systemic. The social benefits created by volunteering affect the volunteer him/herself, the organization that hosts the volunteer, the community of service provision, the service recipient and his/her family members, society.

The study revealed the following factors activating volunteering in the municipality: recognition of volunteering benefits and support at all levels of government; determination and periodic analysis of obstacles to involvement of volunteers in social activities; formation of volunteers' involvement mechanism and administration of activities thereof; material and information resources for the coordination and support of volunteering activities; competent human resources to activate and involve volunteering; mutual co-operation of the municipal administration units and departments; cooperation of the municipal administration with NGOs and state-financed organizations in developing volunteering in municipalities; dissemination of good practice; inclusion of volunteering activities in curricula of pre-school educational institutions.

Keywords: volunteering, development of human resources, social services, public administration.

Įvadas

Pastaraisiais metais socialinėje srityje kuriamos naujos paslaugos šeimoms, senyvo amžiaus asmenims, neįgaliesiems, tačiau susiduriama su tokių paslaugų poreikio patenkinimo problema (Aleksienė, 2013; Danusevičienė, 2016). Šiandieninėje visuomenėje daug įvairių problemų, kurių dauguma žmonių nėra pajėgūs įveikti patys. Todėl jiems reikalinga specialistų arba elementari kito žmogaus, emocinė pagalba. Dažniausiai tokios pagalbos trūksta visuomenės pažeidžiamoms grupėms, vienišiams senjorams (Matonytė, Kazlauskaitė, Poškutė, 2019). Trūkstant specialistų, vis dažniau pasitelkiami savanoriai teikiant socialines paslaugas (Malakauskienė, 2020). Savanorio pagalba neretai veiksmingesnė negu įprastas paslaugos teikimas; savanoris dažniausiai padeda savo bendruomenei, kurioje gyvena, nes jam naudinga gerinti savo aplinką (*Savanorių mentorių vadovas*, 2010; Brazlauskaitė, 2018; *Savanorystės esamos situacijos analizė*, 2018). Visuomenei patiriant socialinių, ekonominių, politinių transformacijų, daugėjant vienišų senyvo amžiaus žmonių, nuolat auga asmenų, kuriems reikia pagalbos, skaičius. Valstybinėms ir vietos savivaldos įstaigoms nepajėgiant savais žmonių ištekliais patenkinti augantį poreikį, didėja poreikis socialiai atsakingų žmonių, kurie aktyviai dalyvautų savanoriškoje veikloje (Klanienė, Litvinas, Gelžinienė, 2011). Jau nieko nestebina mintis, kad pritraukus daugiau žmonių savanoriškai veiklai, būtų galima pasiekti geresnių rezultatų mažesnėmis sąnaudomis, kadangi išnaudojamas savanorių asmeninis potencialas, už kurį nereikia mokėti. Žmonės dirbtų motyvuojami ne pinigais, bet aiškiai savanoriškos veiklos organizatorių suformuotu tikslu ir jiems patrauklia bei priimtina forma (*Nevyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centras*, 2011). Nuolat kintančioje visuomenėje randasi naujų strategijų, gerosios patirties, kaip motyvuoti savanorius įsitraukti į paslaugų teikimą. Šiuo metu praktikai dažniausiai įvardija keletą dažniausiai naudojamų strategijų: savanoriška veikla kaip galimybė įgyti specifinių žinių ir likti konkurencingu, savanoriška veikla

kaip galimybė ateityje įsilieti į darbo rinką, kaip galimybė pasidalyti su paramos gavėjais savo žiniomis ir patirtimi (*BGI consulting*, 2019), savanorystė kaip galimybė lyderystei (Toleikienė, Rybnikova, Juknevičienė, 2020).

Viešojoje erdvėje ir politiniu lygmeniu vis daugiau dėmesio skiriama savanorystės plėtrai, kaip nepakankamai išnaudotai galimybei sprendžiant socialines problemas. 2011 metus Europos Komisija buvo paskelbusi savanoriškos veiklos metais. Tais pačiais metais mūsų šalyje priimtas savanorišką veiklą reglamentuojantis Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymas (2011). „Eurobarometro“ duomenimis, 2011 m. gegužės mėn. 20 proc. Lietuvos gyventojų užsiėmė atsitiktine / nereguliaria savanoryste, o 4 proc. – reguliaria savanoriška veikla. 2019 m. atlikta Lietuvos gyventojų apklausa parodė, kad 2018 m. savanoriškoje veikloje dalyvavo 11 proc., 2019 m. – 15 proc. gyventojų; labiausiai linkę savanoriauti 15–19 metų jaunimas (32 proc.), moksleiviai ir studentai (29 proc.) (*Bendruomeninės ir savanoriškos veiklos Lietuvoje tyrimas*, 2020). Nuo savanoriškos veiklos įstatymo priėmimo Lietuvoje įgyvendinta įvairių iniciatyvų didinant visuomenės įsitraukimą į savanorišką veiklą neatlygintinai, dalis priemonių įtraukta į strateginius šalies dokumentus, skiriama ES parama didinant mūsų valstybės socialinį kapitalą per savanorystės plėtojimą. Vertinant vietos plėtros strategijas, gyventojų dalyvavimas savanoriškose veiklose (savanorių skaičius, tenkantis 1 000 gyventojui) naudojamas kaip efektyvumo rodiklis, o padidėjęs gyventojų įsitraukimas procentais vertinamas kaip rezultatas.

Esama nemažai mokslinių publikacijų apie savanorystės kultūrą tokiose išvysčiusiose valstybėse, kaip JAV, Jungtinė Karalystė, Airija, Nyderlandai, Skandinavijos šalys ir kt. (Sherr, 2008; Hustinx, Lammertyn, 2003; Katz, Rosenberg, 2005 ir kt.). Per pastarąjį dešimtmetį savanorystės tema socialinės politikos įgyvendinimo kontekste aktyviau pristatyta Slovakijos (Brozmanová Gregorová, Stachoň, 2012; *Dobrovol'ništvo na Slovensku – výskumné Reflexie*, 2012; Brozmanová Gregorová ir kt., 2018), Čekijos (Frič, Pospíšilova ir kt., 2010) mokslininkų. Tokių publikacijų itin padaugėjo 2020 m. pandemijos metu, pastebėjus augantį savanorių aktyvumą (Lachance, 2020), taip pat siekiant aptarti galimus savanoriškos veiklos metodus ir būdus ekstremalių situacijų metu (*The experience of volunteers during the early stages of the COVID-19 pandemic*, 2020; Perold ir kt., 2020). Lietuvos mokslininkų dėmesys savanorystei, kaip tyrimo objektui, ir būtent socialinėje politikoje, tik pradeda augti. Tai liudija pastarųjų metų publikuoti tyrimai (Kurapkaitė, Sadauskas, 2013; Mikolaitytė, 2018; Toleikienė ir kt., 2020). Tačiau mokslinių tyrimų, kaip savivaldybių tarybos, savivaldybių administracijos gali didinti savanorių aktyvumą, kokie išoriniai ir vidiniai veiksniai tai lemia, Lietuvoje trūksta. 2019 m. Lietuvoje įsteigus bendruomeninių organizacijų tarybas, pradėjus skaičiuoti savanorystės indėlio vertę (2019 m. grynoji pinigine išraiška sudarė 2,2 proc. biudžeto, 0,7 proc. BVP), išsamesnių rezultatų dar laukiama. Šio straipsnio mokslinę problemą galima būtų formuluoti klausimu: kokie išoriniai ir vidiniai veiksniai svarbūs įtraukiant savanorius į socialinių paslaugų teikimą savivaldybėse?

Tyrimo objektas – savanorystė teikiant socialines paslaugas.

Tyrimo tikslas – išskirti pagrindinius savanorystės, teikiant socialines paslaugas, plėtrą savaivaldybėse palaikančius veiksnius ir trikdžius.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atlikti mokslinės literatūros ir kitų šaltinių analizę savanorystės sampratos, savanorystės socialinės naudos aspektais.
2. Atlikti savanorystės situacijos Lietuvoje kitų ES bei pasaulio valstybių kontekste analizę.
3. Apibendrinti savanorystę savivaldybėje palaikančius veiksnius ir trikdžius teikiant socialines paslaugas.

Šiame straipsnyje pristatomas 2019 m. pabaigoje – 2020 m. pradžioje atliktas tyrimas. Pasirinktam tikslui pasiekti naudota pirminių šaltinių turinio analizė. Siekiant plėtoti mokslinėje literatūroje teikiamas sampratas – *savanorystė*, *savanorystėje sukuriama socialinė nauda* – bei apibendrinti mokslininkų išvelgiamus išorinius ir vidinius veiksnius, turinčius įtakos savanorystės plėtrai savivaldybėse, tyrime kritiškai atsirinkus viešai prieinamas publikacijas (straipsniai, tyrimų ataskaitos, statistika, teisės aktai ir kiti dokumentai) internete, naudojama *mokslinės literatūros, teisės aktų, kitų šaltinių turinio analizė*.

Savanorystės samprata

Pasak D. Jezukevičiūtės (2010), savanorystė – tai fenomenas, reiškiny, į kurį galima žiūrėti skirtingai, aptarti globalizacijos, religijos, politikos, ekonomikos, filosofijos kontekste (žr. 1 pav.).

1 pav. Savanorystės fenomenas (Jezukevičiūtė, 2010)

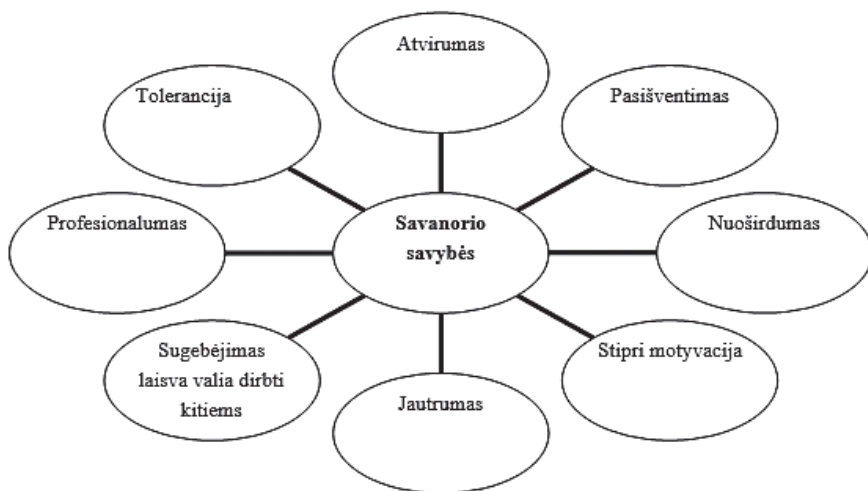
Savanorystė, remiantis moksliniais darbais, apibrėžiama kaip:

1. Laisva valia prišimtos pareigos, įteisintos susitarimu (Jonutytė, 2007; *Volunteering Australia*, 2014; *Volunteering England*, 2014).
2. Tarpusavio pagalbai teikti tinkanti veikla (Jonutytė, 2007; Kurtinaitytė 2007; Pruskus, 2014; Lachance, 2020).
3. Neapmokamas visuomenei naudingas darbas (*LR Savanoriškos veiklos įstatymas*, 2011; *Volunteering England*, 2014).

4. Žmogaus savirealizacijos poreikio realizavimas (Jonutytė, 2007; Pruskus, 2014; Lachance, 2020).
5. Profesinių įgūdžių padedanti įgyti veikla (Pruskus, 2014).
6. Lyderystės ugdymo veikla (Toleikienė ir kt., 2020).
7. Socialinę naudą visuomenei kurianti veikla (Kurtinaitytė 2007; Kučikas, 2007; Jezukevičiūtė, 2010; Perold ir kt., 2020).

Šios apibrėžtys liudija, kad savanorystė yra gėris valstybei, organizacijai ir pačiam asmeniui. Suvokus, kad savanoriai yra didelis žmogiškasis išteklius kuriant viešąsias gėrybes, ir parengus atitinkamą savanorių įtraukimo valdymo mechanizmą organizacijoje, ta nauda augtų.

Priklausomai nuo sugebėjimų, psichinės sveikatos, turimo laiko, kompetencijos lygio, savanoriu gali būti bet kuris suaugęs, protingas, atsakingas žmogus. Taigi savanoriais gali būti visi, kas nusiteikę padėti aplinkinių gerovei. Dažniausiai savanoriui priskiriamos tokios savybės (žr. 2 pav.): *tolerancija, atvirumas, pasišventimas, nuoširdumas, stipri motyvacija, jautrumas, sugebėjimas laisva valia dirbti kitiems, profesionalumas*.

2 pav. Savanorio savybės

(sudaryta darbo autorės, remiantis Rochester, Paine, Howlett, Zimmeck (2010))

Anot A. M. Juozaičio ir R. Juozaitienės (2004), dažniausiai į savanorišką veiklą įtraukiami įvairios gyvenimo patirties turintys asmenys, kurie savanoriškos veiklos imasi dėl įvairiausių priežasčių: norėdami save realizuoti, patenkinti savo individualius poreikius, pasidalyti turima patirtimi, pagelbėti kitiems (ypač jei kalbama apie darbą su asmenimis, turinčiais priklausomybių, slaugos poreikių ar pan.).

Savanoriai į įvairias veiklas paprastai įsitraukia pagal savo gyvenamą vietą, todėl galima teigti, kad būtent savivaldybė pirmiausiai gauna savanorių sukuriamą *socialinę naudą*, vadinasi, savivaldybė ir turėtų būti suinteresuota didinti tą žmogiškąjį išteklių.

Savanorystės sukuriama socialinė nauda

Šiame tyrime savanorystė priskiriama prie *socialinių inovacijų*, ne tik kaip naujas būdas spręsti socialines problemas, orientuojantis ne į pelną, bet į socialinių poreikių ar problemų sprendimą (Lisevičiūtė, 2016), socialiai pažeidžiamų grupių padėties gerinimą ir visuotinių esminių problemų sprendimą (Murray, Caulier-Grice, Mulgan, 2010), bet kartu ir reikalaujančio kitokio, dar neįprasto viešajame sektoriuje dėl sudėtingo planavimo, apskaitos ir kt., lankstesnio administravimo. Socialinės inovacijos, pasak mokslininkų (Pušinaitė, Pučėtaitė, 2015; Jurgilaitė, 2020), turi aiškų *socialinį poveikį*, pvz., neįgalių asmenų įdarbinimas, mikrokreditavimas kaip skurdo įveikos priemonė ir pan., jos gyvybiškai svarbios, siekiant visuomeninių, socialinių tikslų (Labanauskas, 2017), norint patenkinti asmeninius socialinius poreikius.

Socialinės naudos (angl. *social benefit*) sampratoje, sutinkant su mokslininkais, akcentuotinas naudos visuomenei aspektas, kaip teigiamas veiklos subjekto poveikis visuomenei (Baranauskienė, Vazonis, 2014), kaip nauda, teikiama didesnei žmonių grupei (Kaul, 2000, cit. Baranauskienė, Vazonis, 2014), kaip nekonkurencingai kuriamos viešosios gėrybės.

Remiantis L. C. Johnson (2003), Europoje yra šimtai tūkstančių savanoriškų vietinių grupių, kurios veikia bendruomenės, miesto kvartalo, kaimo mastu, siekdamos gerinti vietinės bendruomenės gyvenimo kokybę. Savanoriškos organizacijos įnešė svarų indėlį kovoje prieš socialinę izoliaciją, seksualinį vaikų ir moterų išnaudojimą, rasizmą, ksenofobiją. Šiandieninė savanoriškų organizacijų misija tapo dar aktualesnė, jų indėlis matomas visuomenės plėtros ir gerovės kūrimo procese. Savanorystė pirmoji iškelia socialines visuomenės problemas ir sprendžia klausimus, susijusius su bendruomenės poreikiais. Savanoriai daro įtaką vyriausybės veiksmams, prireikus priešinasi vyriausybės vykdomai politikai. Esminis savanorių veiklos bruožas – programų kūrimas, atsižvelgiant į realias egzistuojančias problemas. Kaip pažymi J. Wilson (2012), savanorystė turi didelę įtaką politinei socializacijai. Savanorystė – pilietiškumą ugdomi mokykla. Į savanorišką veiklą įsitraukę žmonės gauna didžiulį bendruomenės palaikymą, ir tai daro įtaką jų gyvenimo tikslams (*The experience of volunteers during the early stages of the COVID-19 pandemic*, 2020; Perold ir kt., 2020).

Anot J. Wilson (2012), savanoriška veikla įvardijama kaip proaktyvi veikla, susijusi su iniciatyvumu, atsakomybės prisiėmimu, aktyvumu savo aplinkoje ir išipareigojimu skirti dalį asmeninio laiko ir pastangų visuomenės gerovei kurti. Savanoriška veikla duoda socialinės naudos ne tik savanoriui, visuomenei, bet ir jį priimančiai organizacijai. Savanoriškos veiklos naudą išmatuoti ir konkrečiai apibrėžti labai sudėtinga. Tai veikla, kuri ugdo asmenybę, visuomenę, organizaciją įvairiais aspektais.

Remiantis įvairiomis pastaraisiais metais publikuotomis studijomis, galima išskirti kelis pagrindinius *savanorystės socialinės naudos* aspektus:

- **Socialinė nauda asmeniui, pačiam savanoriui:** *saviugda, įsitraukimas į reikšmingas visuomenei, inovatyvius veiklas* (Jordan, Ochman, 1998; Perez-Buch, 2002; *Savanorių mentorių vadovas*, 2010); *papildoma galimybė realizuoti save kitoje*

- veikloje (Kėzaitė, 2007); galimybė dirbti srityje, į kurią dėl specifinės atrankos negalėjo patekti (Grincevičius, 2011); neformalaus mokymosi galimybė (Wilson, 2012; Savanorių mentorių vadovas, 2010); savivertės, savigarbos stiprėjimas (Wilson, 2012; Savanorystė: Anglijos patirtis, 2011) naujų įgūdžių, pvz., bendravimo ir organizavimo, ir patirties įgijimas (Savanorystė: Anglijos patirtis, 2011; Šimkus, 2012; Toleikienė ir kt., 2020); naujos karjeros galimybės (Study on Volunteering in the European Union Final Report, 2010; Savanorystė: Anglijos patirtis, 2011; Šimkus, 2012; Toleikienė ir kt., 2020); įsitraukimas į naujus socialinius tinklus (Savanorystė: Anglijos patirtis, 2011; Šimkus, 2012); emocinė sveikata (Wilson, 2012) ir kt.
- **Socialinė nauda organizacijai, į kurią ateina savanoriauti asmuo:** naujos idėjos, nauji požiūriai į veiklas; didesni itin motyvuoti žmogiškieji ištekliai (Kėzaitė, 2007; Grincevičius, 2011); galimybė susitelkti į ypatingos svarbos darbus turint savanorių rutininėms veikloms (Savanorystė: Anglijos patirtis, 2011; The experience of volunteers during the early stages of the COVID-19 pandemic, 2020); organizacijos skaidrumo ir atvirumo didinimas (Komunikatas „ES politika ir savanoriška veikla. Tarpvalstybinės savanoriškos veiklos pripažinimas ir skatinimas ES“, 2011); labai svarbus resursas taupant valstybės finansus (Savanorių mentorių vadovas, 2010; The experience of volunteers during the early stages of the COVID-19 pandemic, 2020).
 - **Socialinė nauda bendruomenei:** įgyvendinamos visiškai naujos veiklos ir paslaugos; mentorystės ir partnerystės aktyvinimas mažinant socialinę atskirtį (Savanorystė: Anglijos patirtis, 2011); bendruomenės narių socializacijos didinimas, mikroklimato gerinimas (Šimkus, 2012); pačios bendruomenės pozityvios raidos skatinimas, pilietiškumo ugdymo nauja galimybė (Kėzaitė, 2007; The experience of volunteers during the early stages of the COVID-19 pandemic, 2020; Bendruomeninės ir savanoriškos veiklos Lietuvoje tyrimas, 2020) ir kt.
 - **Socialinė nauda socialinės paslaugos, kurią teikia savanoris, gavėjui:** daugiau paslaugų, daugiau paslaugų teikėjų, daugiau naujų paslaugų (Šimkus, 2012); didesnis dėmesys vartotojui, pasitikėjimo valdžia augimas (Savanorių mentorių vadovas, 2010) ir kt.
 - **Socialinė nauda visuomenei:** didina visuomenės socialinį kapitalą, kurdama pasitikėjimo ir solidarumo saitus (Wilson, 2012); didina sutelktumą socialinių problemų sprendimui (Grincevičius, 2011); didina visuomenės atsakingumą (Europos Komisija, 2011); mažina visuomenės susiskaldymą (Norvilas, 2007); mažinama socialinė atskirtis, nusikalstamumas, taupomos lėšos; preventuojamos socialinės problemos, galinčios kilti ateityje (Savanorystė: Anglijos patirtis, 2011); kuriama visuomenės gerovė, stiprinant socialinius ryšius, įtraukiama visuomenė į problemų sprendimą (Štuopytė, 2010; Bendruomeninės ir savanoriškos veiklos Lietuvoje tyrimas, 2020); skatinamas europiečių pilietiškumas (Komunikatas „ES politika ir savanoriška veikla. Tarpvalstybinės savanoriškos veiklos pripažinimas ir skatinimas ES“, 2011). Pasak O. Grincevičiaus (2011), savanorystė tampa susitel-

kusios visuomenės indikatoriumi, kai visuomenė tampa stipresnė, demokratiškesnė, tolerantiškesnė, kūrybiškesnė ir įgyja daugiau galių pati prisidėti prie aktualių visuomenės ir valstybės problemų sprendimo, kurios neišsprendžiamos be sutelktų pastangų.

Apibendrinant pristatytus savanorystės socialinės naudos raiškos aspektus, galima pritarti mokslininkų C. Rochester, A. E. Paine, S. Howlett, M. Zimmeck (2010), E. L. Lachance (2020), H. Perold ir kt. (2020) įžvalgoms, kad savanoriškos veiklos indėlis XXI a., kurį ji gali duoti individualiam vystymuisi, socialinei sanglaudai, socialinių poreikių tenkinimui, viešųjų problemų sprendimui ekstremalių situacijų metu niekada nebuvo toks didelis ir neužėmė svarbesnės vietos viešosios politikos darbotvarkėje. Tai yra ir globalus, ir nacionalinis reiškinys, prisidedantis prie kovos su pagrindinėmis pasaulinėmis problemomis. Savanorystė gali padėti vyriausybėms vykdyti geresnes viešąsias programas ir politiką. Savanoriška veikla padeda įkūnyti pagrindines Europos vertybes – teisingumą, solidarumą, įtrauktį ir pilietiškumą. Savanoriška veikla yra naujas, savo bruožais (motyvuotas, nesavanaudiškas ir altruistiškas) labai reikalingas žmogiškasis išteklius viešajam sektoriui.

Savanorystės situacija Lietuvoje kitų ES ir pasaulio valstybių kontekste

Savanoriška veikla, remiantis 2019 m. situacija, labiausiai išplėtotą didžiuosiuose Lietuvos miestuose (Vilniuje, Kaune). Moksliniais tyrimais, statistika pagrįstos informacijos apie savanorystės situaciją Lietuvos mažesniuose miestuose, savivaldybėse nėra daug. Tikėtina, 2020 m. pandemijos situacija pakeis šiuos faktus, nes savanorių aktyvumas pastebimai auga. Visgi, sprendžiant pagal viešai prieinamą 2019 m.– 2020 m. pradžios informaciją, Lietuvoje pavieniams asmenims galimybių įsitraukti į savanorišką veiklą nėra daug, dažniau tam kviečiamos nevyriausybinės organizacijos (toliau – NVO) ar bendruomenės. Pavienius asmenis savanoriškai veiklai kviečiančių organizacijų Lietuvoje reta. Daugiausiai pavienius asmenis įsijungti į savanorišką veiklą veikiant kartu su NVO nariais kviečia socialinės veiklos bei sveikatos priežiūros sričių, švietimo, aplinkosaugos, sporto, kultūros ir pan. organizacijos.

Reikia pastebėti, kad savanoriškos organizacijos skiriasi pagal jose savanoriaujančių asmenų skaičių (nuo 3 iki 700). Organizacijos, kurios turi daugiau nei 100 savanorių, veikia ne viename Lietuvos mieste (pvz., Maltos ordino pagalbos tarnyba, kurios skyriai yra 24 Lietuvos miestuose ir miesteliuose, turi 700 savanorių), tačiau veikiančiose viename mieste, vidutiniškai dalyvauja apie 18 aktyvių savanorių. Toks jų skaičius, daugelio (~ 55 proc.) organizacijų nuomone, nėra pakankamas.

Informacijos, kiek savanorių, pasinaudodami savanorio sutartimi, apskritai per pastaruosius metus individualiai dirbo viešojo sektoriaus institucijose, Lietuvoje apskritai trūksta – ji neskelbiama, kol kas nesisteminama, neanalizuojama. Pagal šalies jaunimo savanorių centrų teikiamą informaciją, per 2018–2019 m. į pusę metų trunkančią jaunimo savanorišką tarnybą, kurioje gali dalyvauti 16–29 m. asmenys, įsitraukė 375 savanoriai, o 2020 m. prašymus dalyvauti šioje programoje pateikė 613 asmenų.

Savanoriškos veiklos, kaip valstybės politikos palaikomos ir skatinamos veiklos, koncepcija Lietuvos visuomenėje yra nauja. Nors istorinė patirtis ir ekonominė savanoriškos veiklos situacija Lietuvoje nesukūrė itin palankios aplinkos, vis dėlto pastebima, kad vis daugiau lietuvių domisi savanoryste ir įsitraukia į ją. Savanoriškos veiklos mastai Lietuvoje palaipsniui auga, nors statistikos šaltiniai pateikia skirtingą informaciją. Pvz., 2018 m. VILMORUS atliktos apklausos duomenimis, savanoriškoje veikloje iš viso dalyvavo apie 27 % šalies gyventojų ir, palyginus su 2012 m. duomenimis, savanorių skaičius išaugo nuo 18 % iki minėtų 27 %; pagal preliminarinius skaičiavimus toks skaičius gyventojų savo neatlygintinu darbu finansine išraiška eurais sukūrė virš 1 % Bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP), arba 7,4 % prisidėjo prie 2018 m. valstybės biudžeto. Pagal kitą šaltinį – *Bendruomeninės ir savanoriškos veiklos Lietuvoje tyrimą* (2020) – 2019 m. į savanorystę buvo įsitraukę apie 15 proc. gyventojų, jų indėlis į BVP 2019 m. – 0,7 proc., indėlis į 2019 m. biudžetą – 2,2 proc.

Pagal EUROSTAT ir EUROBAROMETER duomenis, Lietuvoje savanorystė siekia visų Europos Sąjungos šalių vidurkį (apie 30 %), kuri viršija tokios išsivysčiusios šalys, kaip Nyderlandai, Danija, Jungtinė Karalystė, Švedija, Suomija ir kt. Skandinavijos šalyse daugiau nei trečdalis, o Norvegijoje beveik pusė visų gyventojų dalyvauja savanoriškoje veikloje. Turint omeny minėtų šalių socialinę gerovę, ir mūsųose būtina skatinti gyventojus savanoriauti bei stiprinti nevyriausybinį organizacijų sektorių, kuris ir yra tos savanoriškos veiklos vykdymo pamatas (*Nevyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centras*, 2018).

Savanorystės judėjimas plėtojamas daugelyje pasaulio valstybių. Šalys nuolat skelbia, koks procentas gyventojų įsitraukęs į savanoriškas veiklas, skaičiuojama finansinė nauda, kuria savanoriai prisideda prie BVP. JAV egzistuoja savanorystės kultas: 2010 m. iš 61,8 mln. savanorių 12,9 mln. priklausė nevyriausybinėms organizacijoms, ir tai sudarė beveik 10 proc. JAV darbo jėgos ir 5 proc. BVP. Savanoriškų organizacijų nacionalinės tarybos 2010 m. statistiniai duomenys rodo (*Savanorystė: Anglijos patirtis*, 2011), kad Didžiojoje Britanijoje 23 mln. žmonių tampa savanoriais, per metus jų sukuriama vertė sudaro 65 mlrd. svarų, arba 7,9 proc. BVP. Pagal Savanorystės Europoje deklaraciją, Vokietijoje į savanorišką veiklą įsitraukia 36 proc., Airijoje – 33 proc. visų gyventojų (*Voluntarius LT*, 2019).

Dėl istorinių, socialinių, ekonominių, politinių bei teisinių aplinkybių savanorystei Lietuvoje plėtotis ilgą laiką nebuvo palankių sąlygų. Įsitraukimo į savanoriškas veiklas rodikliai Lietuvoje nėra aukšti. Diskusijos šia tema buvo aktyvios, kai Europos Komisija (toliau – EK) 2011 m. paskelbė savanorystės metais, o Lietuva priėmė LR savanoriškos veiklos įstatymą (2011). Tais pačiais metais EK atstovybė Lietuvoje užsakė tyrimą Lietuvos visuomenės nuostatomis į savanorišką veiklą išsiaiškinti. Šis tyrimas atskleidė, kad dauguma apklaustų lietuvių žinojo, kas yra savanorystė, tačiau, lyginant su kitomis Europos šalimis, gana nemažai apklaustųjų nebuvo savanoriavę, bet norėtų; 34% nedalyvaujančiųjų savanoriškoje veikloje teigė, kad niekas jiems ir nesiūlo savanoriauti. Net 51% tyrimo dalyvių teigė, kad savanorystei labiausiai trukdo tai, jog nėra tokios tradicijos, ir net 17% nuomone, jie nedalyvauja savanoriškoje veikloje, nes tokia veikla

visuomenėje yra vertinama negatyviai. Kaip didžiausi trukdžiai savanoriškai veiklai Lietuvoje stiprėti ir augti, remiantis minėtos apklausos išvadomis, yra *informacijos ir reikalingos infrastruktūros trūkumas*, taip pat *nepakanka informacijos apie savanorišką veiklą* ir *kur kreiptis norint tapti savanoriu*, kartu akcentuojama *savanorių paruošimo problema* (Kurk Lietuvai, 2019).

Palyginus Lietuvos savanorystės indėlį į šalies ekonomiką (2018 m. „Factus dominus“ duomenimis, virš 1 % BVP) su kitose Europos šalyse ir iki 5% pasiektu BVP, matomas Lietuvos valstybėje dar nerealizuotas žmonių išteklių potencialas. Pagal 2019 m. Pasaulinį konkurencingumo indeksą vertinat socialinį kapitalą, Lietuva užima 89 vietą iš 141, o Legatum instituto gerovės indeksas Lietuvą pagal socialinį kapitalą nustumia į 141 vietą iš 167 valstybių (Kurk Lietuvai, 2019). Galima pastebėti, kad Lietuvoje net nėra sistemishkumo ir patirties nuolat fiksuoti gyventojų įsitraukimą į savanorystę, įsitraukimo veiklas, sukuriama socialinę naudą. Žinojimas, kaip prisidedi prie BVP, kokią vertę sukuria tavo neatlygintina veikla – svarbus motyvas savanoriaujant.

Apibendrinus šaltinių analizę, matyti, kad Lietuvoje savanorių pritraukimas teikti viešąsias paslaugas auga, bet gana lėtai. Lyginant pagal asmenų įsitraukimą į savanorystę su kitomis ES valstybėmis, jis palaiapsnui artėja prie ES vidurkio. Lyginant pagal indėlį į BVP, jis yra augantis, bet dar gana žemas, lyginant su JAV, Jungtine Karalyste, Nyderlandais, Airija ir kt. Suprasdami, kad socialinio kapitalo kūrėjai yra žmonės, galima būtų kelti prielaidą, kad savanoriai, kaip žmogiškasis išteklius, prisidedantis prie socialinių problemų sprendimo, Lietuvoje dar nepakankamai įvertintas, tam skiriama nepakankamai dėmesio, pirmiausiai savivaldybėse.

Savanorystės kaip žmogiškojo ištekliaus teikiant socialines paslaugas savivaldybėje plėtrą palaikantys veiksniai ir trikdžiai

Pagal LR įstatymus, socialinių paslaugų planavimas ir teikimas, socialinių paslaugų įstaigų steigimas ir išlaikymas yra savarankiška savivaldybių funkcija. J. Uzdilaitė (2018) pažymi, kad *socialinių paslaugų politiką* formuoja institucijos (tarybos, parlamentai, ministerijos, departamentai ir kt.), turinčios įstatymų ir poįstatyminių aktų formuotojo ir leidybos teisę. Jų veikla apima tokias sritis, kaip socialinių paslaugų gavėjų rato apibrėžimas, socialinių paslaugų turinio, kiekio, poreikio nustatymas bei teikimas, taisyklių ir kontrolės reglamentavimas. Vyriausybė (ministerijos, departamentai, administracijos) privalo užtikrinti skirtų finansinių išteklių efektyvų panaudojimą, yra atsakingi už sistemos kokybės veikimo kontrolę (prižiūri socialines paslaugas teikiančias įstaigas) ir t. t. Lietuvoje ši funkcija yra priskirta Socialinių paslaugų ir priežiūros departamentui prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Pagrindiniai socialines paslaugas teikiantys sektoriai: viešasis sektorius (valstybinės įstaigos ir savivaldybės), ne pelno siekiančios, arba nevyriausybinės organizacijos, privačios įstaigos.

Vykdoma Lietuvos Respublikos socialinė politika lemia, jog savivaldybės atlieka pagrindinį vaidmenį teikiant socialines paslaugas. Be to, čia pastebimai didėja ir NVO įtaka. Socialinės paslaugos, ypač nestacionariosios, tampa svarbiausia šiuolaikinės socialinės

apsaugos ir socialinės paramos dalimi. Kaip pažymi Ž. Kėrytė (2014), nevyriausybinių sektoriaus indėlis ir svarba socialinių paslaugų teikimo sektoriuje pripažįstama daugelyje ES šalių. Tokiu būdu siekiama įveikti valstybės garantijų ir rinkos teikiamų paslaugų nepakankamumą socialinių paslaugų srityje. NVO telkia bendruomenes, lanksčiai pritaiko naujus netradicinius iškilusių problemų sprendimų būdus, atstovauja visuomenės interesus, kai politikai ir viešoji administracija tam nepakankamai ar visai neskiria dėmesio. Kita vertus, NVO veikia atitinkamoje teritorijoje, todėl bendradarbiavimas su savivaldybe, teisingiau, partnerystė teikiant socialines paslaugas, būtina.

Kaip pažymi J. Uzdilaitė (2018), savivaldybės vaidmuo, organizuojant socialines paslaugas, yra esminis, nes joje dirbanti administracija, atsižvelgdama į esamą socialinių paslaugų padėtį, klientų poreikius ir lūkesčius bei siekdama atstovauti socialinių paslaugų gavėjus, yra kartu ir socialinių paslaugų planuotoja, įgyvendintoja. Savivaldybės lygmeniu yra rengiamos ir įgyvendinamos įvairios programos, kuriomis stengiamasi plėtoti socialinių paslaugų infrastruktūrą, gerinti esamą paslaugų kokybę pasinaudojant gerąją užsienio šalių praktika ir įgytomis kompetencijomis. Kadangi už socialinių paslaugų organizavimą vietos bendruomenei yra atsakinga savivaldybė, tai ji privalo sukurti reikiamas klientams socialinių paslaugų įstaigas arba pasinaudoti NVO ar kitų socialinių paslaugų teikėjų pasiūla. Papildomų įstaigų įkūrimas ir išlaikymas kainuoja, todėl savivaldybei labiau apsimoka paslaugas pirkti. Remiantis aukščiau pateiktomis mokslininkų išvargomis bei kitų šalių patirtimi, esamą socialinių darbuotojų stoką teikiant socialines paslaugas būtų galima išspręsti pasitelkus savanorius.

Savanorių pasitelkimo galimybės auga, įvertinus, kad teikiant *viešąsias paslaugas* (pagal Europos Komisijos dokumentus – *bendrojo intereso paslaugas*) vis labiau vertinamos ne vien profesinės žinios ir gebėjimai. Pasak R. Adamonienės (2009), visuomenės transformacijos sąlygomis, formuojant žmogiškuosius išteklius aktualizuojama ne vien specialiųjų (specialybinių) žinių reikšmė, bet ir profesionalių praktinių mokėjimų ir gebėjimų reikšmė, sistemų būtinumas, orientuotas į pasaulinę problematiką ir lokalią realizaciją kaitos procese. Todėl, anot autorės, šiuolaikinėmis sparčių dinamiškų pokyčių sąlygomis organizacijoms, siekiančioms išlaikyti konkurencingumą, vis dažniau iškyla žmogiškųjų išteklių lankstumo poreikis, t. y. gebėjimas pasinaudoti ne tik vidiniais, bet ir išoriniais kompetencijų šaltiniais (Adamonienė, 2009).

Kokie išoriniai (politiniai, teisiniai) ir vidiniai (kylantys iš savivaldybių įstaigų) veiksniai Lietuvoje prisideda prie savanorystės aktyvinimo teikiant socialines paslaugas?

Remiantis pastarųjų metų LR Vyriausybės vykdoma politika savanorystės plėtojimo nacionaliniu lygiu, kitų šalių patirties analize bei apie savanorystės praktikas LR savivaldybėse skelbiamos informacijos analize, galima išskirti šiuos *savanorystę savivaldybėse palaikančius veiksnius*:

1. Sukurtas teisinis reglamentas (tvarkos, veiklos aprašai, pareigybių aprašai ir kt.).
2. Savanoriškos veiklos aktyvinimas įtrauktas į ilgalaikes savivaldybių veiklos programas.
3. Numatytas finansavimas iš biudžeto savanoriškoms veikloms aktyvinti.
4. Savanoriškos veiklos pripažinimas ir palaikymas valdžios lygmeniu.

5. Bendradarbiavimas tarp ministerijų, kuruojančių imliausias savanorystei veiklų sritis: kultūrą, socialinę apsaugą, sveikatos apsaugą, švietimą, saugumą (Jurgilaitė, 2020, p. 47).

Į klausimą, *kodėl Lietuvos savivaldybėse vis dar vangiai pasitelkiamos individualių asmenų-savanorių galimybės teikti socialines paslaugas*, atsakyti galima būtų remiantis mokslinėje literatūroje išskirtomis pagrindinėmis priežastimis ir gerosios kitų šalių patirties įžvalgomis:

1. **Savanoriškos veiklos politikos įgyvendinimo decentralizacijos trūkumas.** Leidinyje „Savanorių skatinimo laboratorija“ (2019) pristatyti gerosios kitų valstybių patirties tyrimai bei 2020 m. dviejose Lietuvos savivaldybėse atliktas savanorių įtraukimo į socialinių paslaugų teikimą savivaldybėse tyrimas (Jurgilaitė, 2020) parodė, kad būtina labiau decentralizuoti savanorių veiklą, patikint jos aktyvesnį organizavimą savivaldybėms. Ir ne vien tik per NVO, bet kviečiant visus galinčiuosius įsitraukti į savanorystės veiklą.
2. **Savanorystės žmogiškųjų išteklių valdymo žinių ir praktikos stoka organizacijoje** (Šimkus, 2013). Tinkamai neparengti savanoriai jiems paskirtas veiklas atlieka neprofesionaliai. Kadangi už tų veiklų kokybę atsako organizacija, tokiu atveju jos įvaizdis visuomenėje prastėja. Organizacijoms ypač aktualu gebėti tinkamai valdyti savanorystės žmogiškuosius išteklius: savanorišką veiklą analizuoti, vykdyti savanorių apskaitą, planavimą, verbavimą, atranką, adaptavimą, vertinimą, mokymą, judėjimo valdymą, saugos užtikrinimą ir motyvavimą. Reikia žinoti, kiek ir kokius darbus gali atlikti organizacijos darbuotojai bei kiek savanorių ir kokiais veiklais galima pasitelkti (Šimkus, 2013).
3. **Savanorystės aktyvinimas savivaldybėse kol kas siejamas su savivaldybės jaunimo politika.** Lietuvoje į savanorystę plačiausiai buvo siekiama įtraukti kaimo bendruomenės, pastaraisiais metais – jaunimą. Tai vykdoma centralizuotai, pasinaudojant ES parama. Savivaldybėse įsteigti jaunimo koordinatorių etatai, jaunimo įtraukimas į savanorišką veiklą matomas per tam skirtas veiklos priemones, finansavimą. Įsitraukimas akivaizdus, sakykime, 2019 m. 15–19 m. savanorių jaunuolių buvo 32 proc. Žinant, kad Lietuvoje daugėja ir kitų amžiaus grupių asmenų, kurie norėtų dalyvauti savanoriškoje veikloje, bet nežino, kur kreiptis (Jurgilaitė, 2020, 62), savivaldybių politika turėtų savanorystę traktuoti ne vien tik kaip jaunimo veiklą.
4. **Nenoras turėti su savanorių, kaip žmogiškojo išteklių, administravimu ir valdymu susijusių papildomų kaštų.** Savanorių valdymas organizacijoje reikalauja kitokio administravimo, nes savanoriai nėra nuolatiniai darbuotojai. Siekiant įtraukti savanorius į savivaldybės padalinių administruojamas veiklas, reikia papildyti turimus vidinius personalo valdymo dokumentus, sukurti savanorių formalizavimo dokumentų valdymo sistemoje procesus, apmokyti savanorių mentorius ir pačius savanorius, suteikti sprendimo priėmimo teisę savanorius priimantiems padaliniais ir pan. Kur kas paprasčiau sudaryti sutartį su NVO, kuri pati valdo savo narius ir paslaugas teikia pagal sutartis. Kita vertus, augant reikalavimams viešųjų paslaugų

kokybei, sudėtingėja nuolatinių darbuotojų veiklos valdymas, todėl sunkesnis ir savanorių įgalinimas organizacijose. Kitas problemos aspektas – savivaldybės dar nepakankamai suvokia, kad savanoriai – potencialus resursas, kad jų administravimui išleistos lėšos atsipirktų ateityje, nes sukuriama ilgalaikė socialinė nauda. Tai parodė 2020 m. atliktas savanorių įtraukimo į socialinių paslaugų teikimą Tauragės ir Šilalės rajonų savivaldybėse tyrimas (Jurgilaitė, 2020, p.78).

5. ***Dar gana pasyvus viešojo sektoriaus darbuotojų, pirmiausiai valstybės tarnautojų, tiesioginis įsitraukimas į savanorišką veiklą.*** Savivaldybės institucijose, taip pat ir kitose viešojo sektoriaus organizacijose tiesioginis darbuotojų įsitraukimas į savanorišką veiklą gana fragmentiškas (talkos, akcijos) arba jis neanalizuojamas, trūksta tyrimų apie tai. Tuo tarpu, pvz., JK manoma, kad tiesioginis ir sistemingas viešojo sektoriaus darbuotojų įsitraukimas į savanorišką veiklą bendruomenėse lemia ir teigiamo požiūrio į valstybės tarnybą formavimą (*Savanorių skatinimo laboratorija*, 2019, cit. Jurgilaitė, 2020,).
6. ***Iššūkiai, kuriuos patiria savanoriai, atėję į organizaciją: jų veiklos vertės pripažinimo stoka, augantys reikalavimai profesionaliai veiklai.*** Neretai savanorystė vis dar traktuojama kaip nemokama labdara, nematant kitų šios veiklos verčių, todėl tokia pozicija slopina savanorystę (Kėzaitė, 2007). Savanoriams, dirbantiems organizacijoje ilgesnį laiką, dažnai skiriamos vis sudėtingesnės socialinių paslaugų teikimo užduotys, kurioms atlikti reikia specifinių kompetencijų ir įgūdžių, taip pat savanoriams kyla įtampų dėl augančių jiems keliamų reikalavimų, pamirštant, kad šie žmonės atėjo dirbti neatlygintinai. Kita vertus, ir patys savanoriai ne visada pajėgūs demonstruoti profesionalumą, nes atėjo savanoriauti dėl to, kad tai yra madinga (*Study on Volunteering in the European Union Final Report*, 2010).

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvos savivaldybės aktyviai palaiko nacionalinę savanorystės plėtojimo politiką, pagal savo funkcijas įsitraukia į visas šalies Vyriausybės bei ministerijų vykdomas programas. Priežastis, kodėl nepakankamai išnaudojami savanorių ištekliai teikiant socialines paslaugas savivaldybėse, lemia ne vien visuomenės nepasirengimas savanorystei, bet daugiau viešasis administravimas, nes viešojo sektoriaus institucijoms trūksta žinių ir patirties, kaip administruoti savanorių darbą.

Išvados

1. Sutinkant su šiandienos mokslininkų įžvalgomis, kad savanorystė – tai fenomenas, reiškiny, viešojo valdymo kontekste savanorystė traktuotina kaip: socialinę naudą visuomenei kurianti veikla; laisva valia prisiimtos pareigos, įteisintos susitarimu; tarpusavio pagalbai teikti tinkanti veikla; neapmokama visuomenei kurianti veikla; naudingas darbas; žmogaus savirealizacijos poreikius tenkinanti veikla; lyderystę ugdanti veikla; profesinių įgūdžių padedanti įgyti veikla. Visos šio daugiabriaunio apibrėžimo dedamosios liudija socialinę naudą (angl. *social benefit*) visuomenei, kartu ir savivaldybei, kurioje plėtojama savanorystė.

2. Remiantis mokslinės literatūros bei gerosios kitų valstybių patirties plėtojant savanorystę analize, galima teigti, kad savanorių sukuriama socialinė nauda yra kompleksinė, socialinis poveikis ilgalaikis, sisteminis, reikšmingas pačiam savanoriui, savanorių priimančiai organizacijai, paslaugos teikimo bendruomenei, paslaugos gavėjui bei jo artimiesiems, visuomenei. Visa tai leidžia traktuoti savanorystę, kaip būtiną arčiausiai žmogaus esančiose viešojo valdymo struktūrose (savivaldybėse) plėtotiną judėjimą, mažai išnaudotą žmonių išteklių potencialą savivaldybėse, kartu ieškant būdų jį administruoti, remti.
3. Nors Lietuvoje per pastarąjį dešimtmetį visuomenės įsitraukimas į savanorystę, prisidedant prie socialinių problemų sprendimo augo, visgi, vertinant kitų šalių, pvz., Skandinavijos, Estijos, Lenkijos, Jungtinės Karalystės, Nyderlandų, kontekste, tas augimas gana lėtas Viena pernelyg mažo žmonių įsitraukimo į savanorystę priežasčių, išryškinta pristatomame tyrime, yra per mažas savanorystės politikos decentralizacija. Nepaisant to, kad savivaldybėms rekomenduojama pasitelkti savanorių, tai netampa vystytina veikla. Kita priežastis – savanorystės veiklos politikos susietumas su jaunimo politika, neaktyvinant kitų visuomenės amžiaus grupių asmenų. Tyrimas parodė ir kitus savivaldybėse kylančius trikdžius didinti savanorių įtraukimą teikti paslaugas: žinių ir praktikos stoką valdant savanorius, kaip žmonių išteklius teikiant paslaugas; savanorystei administruoti reikalingų finansinių išteklių trūkumą ir nematymą ilgalaikės naudos; pačių savivaldybės darbuotojų dar gana pasyvų tiesioginį įsitraukimą į savanorystės veiklas. Patiems savanoriams įsitraukti į savanoriškas veiklas savivaldybėse trukdo: nežinojimas, kaip ir kur tai padaryti; pernelyg dideli paslaugų teikimo profesionalumo reikalavimai savanoriui.
4. Tyrimas leido išryškinti savanorystę savivaldybėje aktyvinančius veiksnius: savanorystės naudos pripažinimas ir palaikymas visais valdžios lygmenimis; savanorių įtraukimo į socialines veiklas trikdžių matymas ir periodiška analizė; savanorių įtraukimo mechanizmo susikūrimas ir veiklos administravimas; numatyti materialieji, informaciniai ištekliai savanorių veikloms koordinuoti ir palaikyti; kompetentingi žmonių ištekliai savanorystei aktyvinti ir savanorius įtraukti; savivaldybės administracijos padalinių bendradarbiavimas tarp skyrių; savivaldybės administracijos bendradarbiavimas su NVO ir biudžetinėmis organizacijomis plėtojant savanorystę savivaldybėse; gerosios patirties sklaida; savanoriškos veiklos įtraukimas į IUĮ mokymo programas.
5. Savanorių įtraukimas į paslaugų teikimą – perspektyvus tyrimų laukas. Savanorystės sukuriama nauda viešinimas, įsitraukimo į ją tyrimai taip pat prisideda prie savanorystės fenomeno plėtojimo. Platesnių tyrimų laukia ir kai kurios šiame straipsnyje išvelgtos savivaldybėms kylančios problemos, pvz.: kaip derinti savanoriškos veiklos politikos centralizaciją ir decentralizaciją, kaip administruoti savivaldybėse pavienių savanorių veiklą, kas būtų atsakingas už šią veiklos sritį savivaldybės administracijoje ir kt.

Literatūra

1. Adamonienė R., 2009, Vadybinės žmogiškųjų išteklių formavimo prielaidos ir galimybės. *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*, 16 (1). P. 6–14. Prieiga internete <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2009~1367169592503/J.04~2009~1367169592503.pdf>
2. Aleksienė A., 2013, *Alternatyvių socialinių paslaugų pagyvenusiems bendruomenės nariams poreikio dinamika*. Magistro darbas. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas. Prieiga internete: <https://vb.vdu.lt/object/elaba:2073882/>
3. *Bendruomeninės ir savanoriškos veiklos Lietuvoje tyrimas*, 2020. Prieiga internete: <https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/NVO/NVO%20Taryba/2020-02-12/Bendruomenin%C4%97s%20ir%20savanori%C5%A1kos%20veiklos%20Lietuvoje%20tyrimas.pdf>
4. Brazlauskaitė G., 2018, *Savanoriškos veiklos vertė organizacijai ir savanoriui*. Magistro darbas. Šiauliai: Šiaulių universitetas. Prieiga internete: [file:///D:/Downloads/29110333%20\(1\).pdf](file:///D:/Downloads/29110333%20(1).pdf)
5. Brozmanová Gregorová A., Stachoň M., 2012, Volunteering in the Context of Social Work – Historical Connection and Perspective. *Historia i Polityka*, 12 (19) / 2014. P. 97–110. Prieiga internete: https://www.researchgate.net/publication/276345347_Volunteering_in_the_Context_of_Social_Work_-_Historical_Connection_and_Perspectives
6. *Business School. Giving and Volunteering in Australia*, 2014, The Australian Centre for Philanthropy and Nonprofit Studies. Prieiga internete: <https://www.communitybusinesspartnership.gov.au/wp-content/uploads/2014/12/Giving-and-Volunteering-in-Australia-2014-Environmental-Scan-and-Literature-Review-2.pdf>
7. Danusevičienė L., 2016, *Namuose teikiamos integralios pagalbos asmenims, turintiems specialųjį nuolatinės slaugos poreikį, veiksmingumo įvertinimas*. Daktaro disertacija. Kaunas: Lietuvos sveikatos mokslų universitetas. Prieiga internete: <https://publications.lsmuni.lt/object/elaba:18870617/>
8. Europos savanoriavimo žemėlapis atrodo nykiai, *Voluntarius LT*. Nacionalinė savanoriško gebėjimo tarnyba. Prieiga internete: <http://voluntarius.lt/index.php/108-europos-savanoriavimo-zemelapyje-lietuva-atrodo-nykiai>
9. Frič P., Pospišilova T. et al, 2010, *Vzorce a hodnoty dobrovolnictvi v ceske spolecnosti na zacatku 21. stoleti*. Praha, Čekija: Agnes. Prieiga internete: https://www.researchgate.net/publication/314330469_Vzorce_a_hodnoty_dobrovolnictvi_v_ceske_spolecnosti_na_zacatku_21_stoleti
10. Gregorová A. B., Matulayová T., Mračková A., Vavrinčíková L., Vlašičová J., Koróny S., 2012, *Dobrovolnictvo na Slovensku – výskumné Reflexie*. Slovákija: Iuvent. Prieiga internete: https://www.researchgate.net/publication/295545886_Dobrovolnictvo_na_Slovensku_-_vyskumne_reflexie
11. Gregorová A. B., Šolcova J., Sichelova M., 2018, *Dobrovolnictvo mládeže na Slovensku - aktuálny stav a trendy*. Stupava, Slovákija: Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií. Prieiga internete: https://www.dobrovolniccentra.sk/images/stories/files/1.dobrovolnictvo_mladeze_online_2018.pdf
12. Grincevičius O., 2011, Savanoriškos veiklos socialinės galimybės vaikų dienos centruose. *Sveikatos mokslai*, 21 (5). P. 26–31. Prieiga internete: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367179720559/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
13. Hustinx L., Lammertyn F., 2003, Collective and Reflexive Styles of Volunteering. A Sociological Modernization Perspective. *Voluntas: Internatioinal Journal of Voluntary and Nonprofit Organization*, 14 (2). P. 167–187. Prieiga internete: https://www.researchgate.net/publication/225236077_Collective_and_Reflexive_Styles_of_Volunteering_A_Sociological_Modernization_Perspective
14. Jezukevičiūtė D., 2010, Savanorystė kaip jaunimo socialinio ugdymo bendruomenėje veiksnys. *Tiltas į ateitį*, 1 (4). P. 122–126.
15. Johnson L. C., 2003, *Socialinio darbo praktika. Bendrasis požūris*. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija.
16. Jonutytė I., 2007, *Savanorystė socialinio ugdymo sistemoje*: Monografija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

17. Jurgilaitė A., 2020, *Savanorių įtraukimo į socialinių paslaugų teikimą valdymas savivaldybėje*. Magistro darbas. Šiauliai: Šiaulių universitetas. Prieiga internete: <http://gs.elaba.lt/object/elaba:60170845/index.html>
18. Katz E., Rosenberg J., 2005, An Economic Interpretation of Institutional Volunteering. *European Journal of Political Economy*, 21 (2). P. 429–443.
19. Kėrytė Ž., 2014, Socialinių nevyriausybinių organizacijų, generuojančių pajamas, atsiradimo kontekstas ir vaidmuo Lietuvos gerovės valstybėje. *Kultūra ir visuomenė: Socialinių tyrimų žurnalas*, 5 (1). P. 105–124. Prieiga internete: https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/31648/1/ISSN2335-8777_2014_N_5_1.PG_105-124.pdf
20. Klanienė I., Litvinas Š., Gelžinienė J., 2011, Studentų socialinės atsakomybės ugdymas ir savanoriška veikla. *Tiltai*, 3 (56). P. 159–168.
21. *Komunikatas „ES politika ir savanoriška veikla. Tarpvalstybinės savanoriškos veiklos pripažinimas ir skatinimas ES“*, 2011. Europos Komisija: Komunikacijos GD. Prieiga internete: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2011/LT/1-2011-568-LT-F1-1.Pdf>
22. Kučikas A., Norvilas J., Kurtinaitytė G., Kurtinaitienė N., Borovskaja O., Kėzaitė M., 2007, *Straipsnių rinkinys apie savanorišką veiklą*. Kaunas: Actio Catholica Patria.
23. Kurapkaitienė, N., Sadauskas, J. (2013). Savanorystė socialiniame darbe: sąsajos ir įtampos. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 2 (40). P. 83–88. Prieiga internete: http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/jmd/2013_2_40/kurapkaitiene_sadauskas.pdf
24. *Kurk Lietuvai*. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija ir Vidaus reikalų ministerija. Prieiga internete: <http://kurk.lt.lt/projektai/socialiniu-inovaciju-skatinimas-itraukiant-valstybes-tarnautojus/>
25. Labanauskas L., 2017, Socialinės inovacijos ir kūrybiškumas švietimo ir inovacijų politikos kontekste. *Socialinis ugdymas*, 47 (3). P. 33–45. Prieiga internete: <http://socialinisugdymas.leu.lt/index.php/socialinisugdymas/article/view/208/193>
26. Lachance E. L., 2020, COVID-19 and its Impact on Volunteering: Moving Towards Virtual Volunteering. *Leisure Science*. Prieiga internete: [file:///D:/Downloads/Lachance2020%20\(1\).pdf](file:///D:/Downloads/Lachance2020%20(1).pdf)
27. *Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymas*. Lietuvos Respublikos Seimas 2011-06-22, Nr. XI-1500. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.402802>
28. Lisevičiūtė L., 2016, *Inovacijų atsiradimo nevyriausybiniuose organizacijose, teikiančiose socialines paslaugas, veiksniai*. Magistro darbas. Vilniaus universitetas. Prieiga internete: <https://epublications.vu.lt/object/elaba:35921239/35921239.pdf>
29. Malakauskienė R., 2020, *Nevyriausybinių organizacijų vaidmuo teikiant socialines paslaugas senyvo amžiaus žmonėms Lietuvoje*. Magistro darbas. Kaunas: Kauno technologijos universitetas. Prieiga internete: <file:///D:/Downloads/47381913.pdf>
30. Matonytė I., Kazlauskaitė, R., Poškutė V., 2019, Ilgalaikė senyvo amžiaus asmenų globa Lietuvoje: visuomenės nuostatos ir paslaugų teikėjų požiūriai. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 18. P. 74–95. Prieiga internete: <http://www.journals.vu.lt/STEP/article/view/12561/11051>
31. Mikolaitytė J., 2018, *Bendradarbiavimu grįstos vertės kūrimas tarpsektorinėje partnerystėje*. Daktaro disertacija. Šiaulių universitetas. Prieiga internete: http://daily.su.lt/SU_docs/Mikolaitytes_disertacijos_santrauka.pdf
32. Murray R., Caulier-Grice J., Mulgan G., 2010., *The open book of social innovation*. London: NESTA. Prieiga internete: http://kwasnicki.prawo.uni.wroc.pl/pliki/Social_Innovator_020310.pdf
33. *Study on Volunteering in the European Union Country Report United Kingdom: National report United Kingdom*. (2014) Prieiga internete: https://ec.europa.eu/citizenship/pdf/national_report_uk_en.pdf
34. Perold H., Mati J. M., Allum C., Lough B. J., 2020, COVID-19 and Volunteering for Development. *IVCO PACIFIC 2020*. Prieiga internete: file:///D:/Downloads/Peroldetal_2020_COVID-19andV4D.pdf
35. Pruskus V., 2014, Jaunimo dalyvavimo savanoriškoje veikloje įtaka socializacijai ir kompetencijų ugdymuisi. *Filosofija ir edukologija*: 22(1). P. 74–81. Prieiga internete: https://www.researchgate.net/publication/272857081_Influence_of_Youth_Volunteering_on_Socialization_and_Development_of_Competerences

37. Pušinaitė R., Pučėtaitė R., 2015, *Darnių inovacijų skatinimas: Rekomendacijos politikams*. Vilnius: Akademinei leidyba. Prieiga internete: https://www.knf.vu.lt/dokumentai/failai/projektai/Rekomendacijos_politikams.pdf
38. Rochester C., Paine A. E., Howlett S., Zimmeck M., 2010, *Volunteering and Society in the 21st Century*. Hampshire: Palgrave Macmillan. Prieiga internete: <https://epdf.pub/volunteering-and-society-in-the-21st-century.html>
39. *Savanorystės esamos situacijos analizė*, 2018. Prieiga internete: <http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2019/12/Savanoryst%C4%97s-esamos-situacijos-analiz%C4%97.pdf>
40. *Savanoriškos veiklos svarba ir indėlis į šalies BVP*, 2018. Nevyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centras. Prieiga internete: http://www.3sektorius.lt/docs/Savanoryste_Lietuvoje_indelis_BVP_2018_2019-12-16_12:29:35.pdf
41. *Savanorių indėlis į Lietuvos biudžetą – net 7,4%*, 2018, Nevyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centras. Prieiga internete: <http://www.3sektorius.lt/pilietines-iniciatyvos/naujienos/2018-12-05-savanoriu-indelis-i-lietuvos-biudzeta-net-7437-> [Žiūrėta 2019-04-31]
42. *Savanorių mentorių vadovas*, 2010. Šiaulių darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnyba. Prieiga internete: [http://esf.socmin.lt/katalogas/pdb/Produktai/VP1-1.3-SADM-02-K-01-053%20\(3\)%20Savanoriu%20mentoriu%20vadovas.pdf](http://esf.socmin.lt/katalogas/pdb/Produktai/VP1-1.3-SADM-02-K-01-053%20(3)%20Savanoriu%20mentoriu%20vadovas.pdf)
43. Sherr M., 2008, *Social Work with Volunteers*. Chicago, JAV: Lyceum Books. Prieiga internete: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1049731508327990>
44. *Study on Volunteering in the European: Union Final Report*, 2010). Prieiga internete: https://ec.europa.eu/citizenship/pdf/doc1018_en.pdf
45. *Study on Volunteering in the European Union Country Report United Kingdom*: National report United Kingdom, 2014. Prieiga internete: https://ec.europa.eu/citizenship/pdf/national_report_uk_en.pdf
46. Šimkus A., 2015, Savanorystės žmogiškųjų išteklių valdymas nevyriausybiniuose organizacijoje. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 73. P. 83–104. Prieiga internete: https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/991/1/ISSN2335-8750_2015_N_73.PG_83-104.pdf
47. *The experience of volunteers during the early stages of the COVID-19 pandemic*, 2020. Australian National University: Centre for Social Research and Methods. Prieiga internete: https://csrcm.cass.anu.edu.au/sites/default/files/docs/2020/5/The_experience_of_volunteers_during_the_early_stages_of_the_COVID-19_pandemic_1.pdf
48. Toleikienė R., Rybnikova I., Juknevičienė V., 2020, Whether and how does the Crisis-Induced Situation Change e-Leadership in the Public Sector? Evidence from Lithuanian Public Administration. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, Special Issue. P. 149–166. Prieiga internete: <https://rtsa.ro/tras/index.php/tras/article/view/650>
49. Uzdilaitė J., 2018, *Lietuvoje teikiamų socialinių paslaugų kokybės vertinimas*. Magistro darbas. Vilniaus universitetas. Prieiga internete: <http://www.kv.ef.vu.lt/wp-content/uploads/2014/02/Uzdilait%C4%97-J.-Lietuvoje-teikiam%C5%B3-socialini%C5%B3-paslaug%C5%B3-kokyb%C4%97s-vertinimas.pdf>
50. Wilson J., 2012, Volunteerism Research : A Review Essay. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 41 (2). P. 176–212. Prieiga internete: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.900.7049&rep=rep1&type=pdf>